

Dr. Zoltán József (1904—1963). ZOLTÁN József halála nagy vesztesége a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak és az egész magyar könyvtárügynek. Alkotó korának nagyobb részét, huszonnégy esztendejét töltötte könyvek és olvasók között.

Életútja a magyar értelmiség azon nemzedékének pályáján haladt, amelyen ferasztóan sok volt az újrakezdés, a saját lelkiismerettel folytatott harc, rendkívül érzékennyé vált a lélek a külső világ minden megnyilvánulására. De az utolsó fél évtized meghozhatta a nyugalmat, kibontakozhatott a tudásból fakadó alkotókedv, mert támogatást és értelmet kapott, elismert szerves része lett az egész nép építő munkájának.

Budapesti középiskolai évek után ZOLTÁN József 1927-ben az innsbrucki egyetemen szerzett filozófiai doktorátust. Szigorú, aszkétikus tanulás évei következtek ezután is, és 1934-ben a salzburgi egyetemen filozófiából magántanárrá habilitáltak. A náci megszállás hazatérésre kényszerítette, diplomáját a Budapesti Tudományegyetem nosztrifikálta, és 1939-ben a Fővárosi Könyvtárban helyezkedett el tudományos gyakornokként. A Királyi Pál utcai ifjúsági könyvtárba osztották be, majd egy évtizedig ennek a könyvtárnak vezetője volt. Nagy tudásának csak csekély részére tartott igényt a könyvtári munka, így másodállást is vállalt, a legszínvonalasabban szerkesztett polgári lap-

nak, a *Pester Lloyd*nak lett fordítója és szemléirója. A lap megszűnt, amikor a németek megszállták az országot.

A felszabadulás után ZOLTÁN József munkatársával együtt a romokból és a kifosztottságból építette újjá könyvtárát. A legnehezebb időkben a szakszervezet főbizalmija volt, humanizmusával a szociális gondok enyhítésén fáradozott. 1950-ben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központjába, előbb a referencebe, majd a bibliográfiai osztályra került. Egyik úttörő kísérletezője lett az ajánló bibliográfiáknak, bár a nehéz évek a válogatásban nagyon leszűkítették a nemzeti múlt irodalmi értékeit. A *Mit olvassunk hazánk történetéről* c. ajánló jegyzéke a pótlással együtt még így is hézagpótló összeállítás. Részt vállalt cikkeivel és előadásaival a bibliográfiai munka elméleti kérdéseinek tisztázásában is. 1955-ben a könyvtár Budapest Gyűjteményének osztályvezetője lett. Tudását elmélyítette a várostörténet ismeretével, és ennek egyik kiváló szakértője lett. Tagja volt a budapesti várostörténeti munkaközösségnek. Eredményesen foglalkozott városi néprajzzal, *Népi szórakozások a reformkori Pest-Budán* c. tanulmánya pályázati díjat nyert. Kisebbségi várostörténeti cikkei a könyvtár *Évkönyvében* és a szaklapokban jelentek meg.

Világszerte egyedülálló vállalkozást indított meg a nagy budapesti történeti bibliográfia szerkesztésével. Személyes érdeme, hogy e nagy, annotált tudományos bibliográfia összeállításának elveit tisztázta, kidolgozta felépítésének rendszerét. Haláláig fáradhatatlanul fogta össze a munkát, s azt még megérte, hogy az első kötet korrektúráján dolgozhatott. Tragikus közjáték volt a munkának, hogy 1956-ban a könyvtárat ért ágyúlövés után két teljes doboz rendezett cédulaanyagát a Gyűjtemény romjaiból kellett összeszedni.

ZOLTÁN József szerkesztésében jelent meg, a nagy bibliográfia munkálatai közben, két másik várostörténeti bibliográfia: 1959-ben a *Budapest munkásmozgalma 1919—1945* c. munka, 1960-ban pedig a *Budapest szocialista fejlődése 1945—1959*. Mindkettő nélkülözhetetlen segítője azoknak, akik komolyan foglalkoznak a várostörténet kérdéseivel és a várospolitikával.

Vidéki könyvtáraink, amelyek a helyismereti gyűjtést ezekben az években kezdték kiépíteni, nagyon sokat tanulhat-

tak a Budapest Gyűjtemény munkájából és személyesen ZOLTÁN Józseftől. Tapasztalatait a *Könyvtárosban* megjelent cikkeiben, különböző előadásokon, az OKT bibliográfiai szakbizottságának tagjaként adta tovább.

Az elmúlt években szíve többször figyelmeztette, hogy mérsékelje a munkát, kímélje magát. Hosszabb pihenés után újlult erővel kezdett dolgozni, rendkívüli lelkiismeretességgel akarta munkáit folytatni. A végzetes utolsó roham előtt is a könyvtárban lett rosszul, s ma már jelképek tekintjük azt a mozdulatát, amellyel még egy fontos aprónyomtatványt adott át bedolgozásra, s csak akkor hagyta, hogy a betegápolók elvezessék.

Ránk hagyta nagy munkájának, a várostörténeti bibliográfiának befejezését. Korrektúrában volt már pályadíjnyertes művelődéstörténeti tanulmánya: *A barokk Pest-Buda élete*. Az utolsó simítások hiányoztak BATTAGLIA: *A második világháború története* c. olasz történeti mű fordításához. Sok évi munkájának eredményeképpen készen áll BOETHIUS: *De consolatione philosophiae* c. művének latinból készített fordítása. Egyik régen hordozott kedves terve volt ennek kiadása.

Munkái megőrzik emlékét, önmagához szigorú, mélyen humánus egyénisége pedig munkatársai és kollégái szívében él tovább.

MARÓT MIKLÓS

A váci sajtó története képekben. A váci Vak Bottyán Múzeumban TIHANYI Ernő és LUKÁCSOVICS Ferenc vezetésével rendezett reprodukciós kiállítás katalógusa¹ egyszerre két meglepő tanulsággal szolgál.

Az egyik: a pontosan egy ívre terjedő kiadvány hibátlanul szép kiállítása nemcsak „vidék” és főváros különbségének elmosódására figyelmeztet, hanem arra is, hogy a váci Vak Bottyán Múzeum megsegítőtársai komoly és nyilván nem hirtelen született hozzáértéssel végzik műveltségterjesztő feladatukat.

A másik tanulság: a kiállítás mögött az egyik rendező tízéves kutató és gyűjtő munkája áll, amelynek az eredménye a katalógusba foglalt több mint száz periodika-cím. Ha szerte az országban ez a gon-

¹ Vác, 1962, Pest megyei ny.